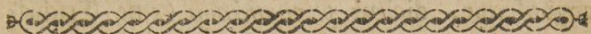

bArbArA, cElArEnt, *primæ*, dArII, fErIQue.
cEsArE, cAmEstrEs, fEstInO, bArOcO *secundæ*.
tertia grande sonans recitat dArAptI, fElAptOn,
adjungens dIsAmIs, dAtIsI, bOcArDO, fErIsOn.
cAlEntEs, bArAllp, dImAtIs, fEsApO, frEstIsOn.
ad quartam spectant.

Logica specialis.

CAP. I.

DE

COGNITIONE PER SENSUS

§. 194.

Cognitio clara (12.) orta per sensus, *experientia* est, vel *interna*, si per sensus internos, vel *externa*, si per sensus externos orta est. Scientia experiendi, sive cognitionis per experientiam perficiendæ est *empyrica* (die Wissenschaft zu erfahren) subjective, distincta ab *empyrica* objective spectata; quæ est complexus veritatum connexarum de eadem re per experientiam cognitarum.

§. 195. Cognitio clara immediate per sensus orta est *experientia stricte dicta*; mediate per sensus orta est *experientia latius sumta*. Sic immediate ex sensu interno cognoscimus existentiam cogitationis, & mediate facultatis cogitandi existentiam, scilicet inferendo, quod cogitat, etiam potest cogitare. Id, quod immediate per sensus cognoscitur, dicitur *phænomenon* (eine Erscheinung).

§. 196. Si statum rei, de qua aliquid experiri volumus, ipsi ita determinemus, ut experiamur, cognitio inde orta *experimentum* est (ein Versuch). Si sola attentio sufficit, ut experiamur, dicitur *observatio* (eine Beobachtung). E. g. Solutio argenti in aqua forti cognita, est experimentum; Ecclipsis solis cognita est observatio, vel *vulgaris*, vel *artificiosa*; illa sine instrumentis, hæc cum instrumentis instituta.

§. 197. Si id, quod per sensus clare cognoscitur, a nobis ipsis cognitum sit, est *experientia propria*; si ab aliis, est *aliena*.

§. 198. Immediate per sensus non possumus cognoscere, nisi talia, quæ re ipsa existunt: neque enim stricte experiri possumus, nisi talia, quæ sentire possumus; quæ non sunt, non possumus sentire; ergo neque stricte experiri; ergo si quædam stricte experiamur, illa debent existere. Sed tamen non omnia, quæ existunt, stricte experiri possumus.

§. 199. Quæ stricte experimur, existunt; quæ existunt, singularia sunt, & positiva; hinc
omnis

omnis conceptus ex experientia stricta est idea, & omne iudicium ex eadem est singulare, & positivum; adeoque nullus conceptus communis, nullum iudicium commune, nullum negativum est ex experientia stricta.

§. 200. Experimur immediate tantum illa, quæ existunt (198.); hinc nihil ex illis, quæ ad existentiam non pertinent. Essentia, essentialia, & attributa non pertinent ad existentiam illorum, quæ sensibus nostris subiecta sunt: ceteroquin illa necessario existerent. Quare neque essentiam, neque essentialia, neque attributa sentimus immediate. Cum jam in rebus nihil superfit, nisi modus, & relatio (36. n. 6.); quidquid experimur, ipsum vel modus est, vel relatio.

§. 201. Inter causam, & effectum intercedit nexus: nexus rerum ratione perspiciuntur: est enim ratio facultas representandi nexus rerum. Unde causas quatenus causas non sentimus immediate; hinc nulla causarum cognitio est experientia stricta.

§. 202. Qui possibile, aut communia, aut univervalia, aut negativa, essentiam, essentialia, aut attributa, item causas pro immediate sensis habet, in *vitium subreptionis* (*Erschleichungsfehler*) incidit, quale semper committitur, dum illa, quæ sensa non sunt, pro sensis habentur.

§. 203. Per experientiam latius dictam cognoscimus illa, quæ ope rationis ex experientia stricta legitime inferuntur (195.); hinc jungendo rationem cum experientia.

§. 204. Ex existentia recte inferitur possibilitas, ex actu agendi facultas; ex singularibus sensis inductione incompleta iudicium commune, inductione completa universale; ex prædicatis in re iudicio intuitivo cognitis iudicia negativa de istorum prædicatorum oppositis. Hinc hæc omnia cognosci possunt per experientiam latius dictam.

§. 205. Si experiamur aliquid rei sensæ inesse constanter, nec unquam experiamur oppositum inesse, aut, quod inest, quocunque modo mutari, potest ipsum esse aut attributum, aut essentialiale. Si idem deprehendatur in pluribus ejusdem speciei, aut generis fit verisimile esse attributum, aut essentialiale. Si præterea deprehendatur, illud salva re abesse non posse, certum est, esse attributum, aut essentialiale; & quidem primum, si cognoscatur esse rationatum alterius: secundum vero, si cognoscatur esse alterius ratio ita, ut ipsum in illa re nullius sit rationatum. Hinc attributa, essentialia, & essentia cognosci possunt consociatione rationis cum experientia; & etiam hoc modo formari iudicia universalialia.

§. 206. Si experiamur posita existentia unius semper poni existentiam alterius, & hanc nunquam poni, nisi posita sit prior, conjicimus prius esse causam alterius. Si jam ope rationis deprehendamus rationem sufficientem in primo, cur existat alterum, deteximus causam. Hinc & causæ sunt objecta experientiæ latius dictæ.

§. 207. Fieri potest, ut plura simul sumpta sint ratio sufficiens alterius existentia, quæ singula
ratio-

rationes insufficientes sunt. Hinc in concursu plurimum cave, ne unum statim adsumas pro causa solitaria alterius.

§. 208. Iterum fieri potest, ut unum alteri coexistat, aut succedat, quin tamen alterius causa sit. Hinc cave, ne ita argumenteris: cum hoc, aut post hoc; ergo propter hoc.

§. 209. Quæ cognoscuntur per experientiam latius dictam, sive ex præmissis, quarum saltem una est experientia stricta, cognoscuntur a *posteriori* (aus der Erfahrung). Quæ cognoscuntur ex præmissis, quarum nulla est experientia, cognoscuntur a *priori* (aus der Vernunft allein).

§. 210. Quidquid stricte experimur, existit (198.); hinc experientia stricta est cognitio clara existentiae orta per sensus; adeoque cum objecto suo conveniens: omnis autem cognitio cum objecto suo conveniens est vera (11.); hinc omnis experientia stricta vera est; adeoque & verus omnis conceptus intuitivus (50.), & omne iudicium intuitivum verum est.

§. 211. Non habetur experientia stricta, nisi objectum vere fuerit sensum: ut autem objectum vere sentiatur, 1. tale sit, quod sentiri potest; 2. eo sensu, quo id nos sensitse ponimus; 3. removeantur ea omnia, quæ impedimento esse possunt, quo minus objectum sentiatur. 4. Sensus rite & saepe adplicentur. 5. Considerentur circumstantiæ, & adjuncta omnia, & dispiciatur sedulo, an non aliunde, quam, unde adparet, mutatio

ratio ista in nobis oriri possit. 6. Adhibeatur ratio: quidquid huic repugnat, sentiri non potest. 7. Attendatur ad aliorum de eodem objecto iudicium, quod ipsum est unica norma, ad quam examinare possis, utrum sensus tui rite constituti sint, nec ne. 8. In experimentis adhibe instrumenta, quam fieri potest, probatissima, & cum omni accurate adhibe.

§. 212. Experientia stricta est cognitio vera (210.); & ejus veritas clare cognoscitur; hinc & certa est (14.) certitudine physica (10.), quia est cognitio ex sensatione; & metaphysica (16.), quando oppositum cognoscitur absolute impossibile.

§. 213. Non est absolute impossibile, me cogitantem ita adfici, ac si existerent corpora, licet nulla essent; hinc *idealista*, licet desipiat, non adstruit absolute impossibile. Sed tamen est absolute impossibile, me ita adfici, & simul non adfici. Item, me mei adfectionem sentire, & illam non adesse: cum ipsa sit id, quod sentio. Experientia igitur adfectionum mei est metaphysice certa. Non negat *idealista*, se adfici, se adfectiones sui percipere; hinc argumentum baculatorium per se satis rusticum etiam contra ipsum nullum est.

§. 214. Experientia latius dicta vera est, si
 1. verum fuerit iudicium intuitivum. 2. Verum illud, quod ex intuitivo inferitur. 3. Verus inter utrumque nexus. Hæc omnia, si clare cognoscantur adesse, est ipsa experientia certa. Sic non dubitas

bitas de veritate conclusionis hujus ratiocinii: qui cogitat, habet facultatem cogitandi; cogito; ergo habeo facultatem cogitandi.

§. 215. Ex experientia tam stricte, quam late dicta possunt alia propositiones clare cognosci veræ; hinc experientiæ sunt principia (8.) certa, & demonstrativa.

§. 216. Per experientiam latius dictam etiam cognoscitur ex ratione; adeoque philosophice. Unde patet, etiam a posteriori posse multa philosophice cognosci, licet experientia stricta sit cognitio mere historica (10), quoniam est ex testimonio sensus.

CAP. II.

DE

COGNITIONE PER RATIONEM.

§. 217.

Ratio (die Vernunft) est facultas cognoscendi rerum nexus. Scientia cognoscendi per rationem solam, hinc a priori (209.) est logica strictissime sumta.

§. 218. Quidquid cognoscitur a priori, cognoscitur ex præmissis, quarum nulla est experientia: hæ autem præmissæ continent rationem, ex qua conclusio cognoscitur vera; hinc conclusionis veritas cognoscitur ex ratione, adeoque philosophice